

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА ФІЛОСОФІЇ

О. В. Наконечна, О. Ю. Білянська

ТЕАТРОЗНАВСТВО ЯК НАУКА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

з нормативного курсу для здобувачів другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності 034 «Культурологія»

ОДЕСА
ОНУ
2020

УДК 792.028 (075.8)

Автори:

О. В. Наконечна – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри культурології факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова;

О. Ю. Білянська – кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

О. І. Лопуга – кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова;

І. І. Старовойтова – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова.

Рекомендовано до друку вченою радою
факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол № 6 від 24.06.2020 р.

Наконечна О. В.

Театрознавство як наука : методичні вказівки з нормативного курсу для студентів першого курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 034 «Культурологія» / О. В. Наконечна, О. Ю. Білянська. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – 32 с.

У вказівках представлена структура курсу з нормативної дисципліни «Театрознавство як наука». Наведені рекомендації по засвоєнню базових питань курсу, виробленню конкретних умінь і навичок, досягнення відповідних компетенцій. Наведені завдання для практичної роботи та роз'яснення щодо їх виконання.

УДК 792.028 (075.8)

© Наконечна О. В., Білянська О. Ю., 2020

© Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2020

ЗМІСТ

1.	Передмова	5
2.	Основний зміст курсу	6
3.	Методи контролю	12
4.	Самостійна робота студентів	12
5.	Термінологічний мінімум	16
6.	Завдання до підсумкового контролю (заліку)	27
7.	Орієнтовні теми для усного опитування	27
8.	Список рекомендованої літератури	28
9.	Електронні інформаційні ресурси	30

1. ПЕРЕДМОВА

Запропоновані методичні вказівки присвячені курсу «Театрознавство як наука», що є однією з дисциплін театральної спрямованості та вивчається студентами спеціальності 034 «Культурологія» першого курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання. Він спирається на знання, отримані студентами при вивченні дисциплін «Основи акторської майстерності», «Історія театру», «Риторика», «Основи режисури та сценарної майстерності», «Культурологія як наука», «Загальна психологія», «Організація та методика проведення рекламних компаній», «Організація та методика проведення шоу-проектів». Цей курс являє собою одну з нормативних професійно-орієнтованих навчальних дисциплін для студентів гуманітарної спеціальності, зокрема, культурологічної спеціалізації.

Курс «Театрознавство як наука» розраховується на одержання теоретичних знань та практичних навичок з аналізу театральних феноменів.

Теоретичну основу курсу складають вчення вітчизняних та зарубіжних теоретиків та практиків театральної справи, як-от: Леся Курбаса, В. Василька, М. Євреїнова, М. Кагана, Н. Корнієнко, В. Пацунова, К. Станіславського, М. Чехова тощо. Також при укладанні курсу застосовані результати дисертаційного дослідження одної з авторок – О. Наконечної «Детермінанти художнього образу в контексті театральної культури».

Курс передбачає 30 лекційних годин та 60 годин для самостійної роботи студентів на денному відділенні, і, відповідно, 12 лекційних та 78 годин для самостійної роботи – при навчанні на заочному відділенні.

МЕТА навчальної дисципліни: засвоєння теоретичних понять та практичних навичок з теорії театру.

Завдання вивчення дисципліни: формування теоретико-методологічних уявлень про театрознавство як мистецтвознавчу систему;

- опанування практичними навичками аналізу театрознавчих досліджень ;

- об'єктивна оцінка об'єктів сценічної творчості;
- підвищення загальноосвітнього і культурного рівня.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

а) **загальних (ЗК)**: Усвідомлення співвідношення свободи та відповідальності у формуванні власної наукової, творчої та педагогічної діяльності (КСО.02).

Здатність до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановки мети і вибору шляхів її досягнення (КЗН.01).

Навички здійснення управлінської діяльності в малих групах (КІ.06).

б) **фахових загальних (КФЗ)**: Піддавати культурологічному осмисленню усі соціальні, політичні, релігійні, моральні та художні процеси, які відбуваються в країні й світі (КЗП.11).

в) **спеціалізовано-професійних (КСП)**: уміння класифікувати основні види художньої культури сучасності та визначати їх специфічні особливості (КСП.07).

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- специфіку театру як виду мистецтва;
- категорії і терміни теорії театру;
- методологію театрознавчих досліджень;
- принципи аналізу театральної вистави;
- сучасні театрознавчі концепції.

Вміти:

- об'єктивно аналізувати театральні вистави, драматичні твори, кіно-, теле- та радіо сценарії та програми;
- обґрунтовано висловлювати свою думку щодо театральних процесів.

2. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ КУРСУ

Змістовий модуль I

Актуальні театрознавчі феномени

Тема 1. Театр і театрознавство в системі художньої культури

Студенти мають знати: Поняття театрознавства, основні періоди історії театрознавства як науки, коротку періодизацію історії театру, класифікацію видів мистецтв, специфіку театру як виду мистецтва, суб'єктів театральної діяльності.

Звертаємо увагу студентів на те, як змінювалися періоди історії театру в залежності від творців образів, їх домінуючого змісту засобів створення і втілення – це знадобиться їм при виконанні завдання на складання «Щоденника п'єс» наприкінці курсу.

Питання теми для усних опитувань

Поняття театрознавства як галузі мистецтвознавства. Основні періоди історії театрознавства як науки. Поділ театрознавства на історію та теорію театру.

Поняття теорії театру. Види театральних феноменів: текстові та сценічні. Визначення сценічних феноменів: драматургії, театральної семіології, театральної естетики.

Коротка періодизація історії театру (повторення та узагальнення з курсу «Історія театру»).

Театр в системі мистецтв. Поняття виду мистецтва. Основні критерії поділу мистецтв на види: онтологічний та семіотичний. Класифікація видів мистецтв.

Специфіка театру як виду мистецтва: видовищність, динамічність, вторинність, одночасність, синтетичність. Види сценічного мистецтва. Поняття суб'єктів театральної діяльності: драматурга, актора, режисера, глядача.

Література до теми (див. загальний список: основна – № 1, 2, 5, 7, 9, 13; допоміжна – № 7, 8.

Тема 2. Поняття театральності. Категорії жанру та стилю

Студенти мають знати: Поняття театральності, поняття театрального жанру та жанрового аспекту, типологію жанрів, функції жанру, головні театральні жанрові аспекти, типологію стилів, визначальні риси стилю.

Звертаємо увагу студентів на те, що визначення жанрового аспекту є об'єктивним, а жанр завжди залежить від волі автора п'єси та/або режисера. Вчимо розрізняти авторські стилі.

Питання теми для усних опитувань

Визначення поняття театральності. Вчення М. Єврінова про театральність. Аналіз інших концепцій театральності.

Поняття театрального жанру та жанрового аспекту. Типологія жанрів: за родом (ліричний, епічний драматичний), за зовнішніми ознаками (церковний, народний, придворний тощо), за типологією подій (містерія, п'єса, інтермедія тощо). Функції жанру: визначення умов гри, засіб відбору пропонованих обставин, показ природи почуттів персонажів, уточнення способу спілкування із залом.

Головні театральні жанрові аспекти: трагедійний, комедійний, драматичний, трагікомічний. Аналіз кожного жанрового аспекту за формальними та змістовними ознаками. Особливості типів конфлікту, персонажів, способу перевтілення, передбачуваної глядацької реакції, проявів елементів сценічної дії в кожному жанровому аспекті. Типи трагічних конфліктів (трагедія долі, трагедія помилки, трагедія часу, трагедія діючої особи). Види комедійних жанрів (героїчна, лірична, сатира, фарс, водевіль, бурлеск, комедія характерів, комедія ситуацій, комедія норівів, комедія інтриги, скетч, інтермедія). Особливості трагікомічного аспекту: очуднення та очуження.

Модальність театального процесу. Різноманітність терміну «стиль» в залежності від наукової дисципліни (стиль в літературознавстві, мовознавстві, естетиці та мистецтвознавстві). Типологія стилів: культурно-історичні (класицизм, романтизм,

реалізм...), за соціальними характеристиками (військовий, релігійний, дитячий тощо), за психологічним настроєм (ліричний, побутовий тощо), авторські стилі. Поняття театрального стилю як способу погляду на сценічну реальність за певним художнім законом. Визначальні риси стилю: цілісність, закономірність, неможливість існування зовні носіїв. Тріумвірат театрального стилю: стиль драматурга, режисера, актора. Основні параметри оцінювання театрального стилю: суворість – довільність форми, простота – складність, зображальність – експресія, динаміка – статика, співвідношення частин і цілого (симетрія – асиметрія), умовність – реалістичність, масштаб відображення.

Література до теми (див. загальний список: основна – № 3, 9, 11, допоміжна – № 7, 8, 10, 14, 20.

Тема 3. Театральний простір і час. Театральна семіологія

Студенти мають знати: Поняття театрального простору та часу, генезу театрального простору, сучасні тенденції організації театрального простору, види театрального простору, поняття театральної семіології, типи театральних знаків.

Звертаємо увагу студентів на те, що типологія знаків доволі умовна, що в залежності від того, який тип знаку обрано, відображається та чи інша системна суть образу. Вчимося орієнтуватися в театральному просторі і вживати професійну лексику при іменуванні його частин.

Питання теми для усних опитувань

Поняття театрального простору та часу. Умовність як основна ознака театральних просторово-часових характеристик. Квазіпросторова природа театральних процесів. Театральний простір і час як композиційна єдність сценічної дії, спрямованої в зал, та відповідної резонуючої протидії.

Генеза театрального простору. Зміни моделей театрального простору в залежності від історико-культурного етапу розвитку

театру: античний театр (Греція та Рим), театр Середньовіччя, Ренесансу, Нового часу, епохи Просвіти, 19 століття, епохи модерну. Сучасні тенденції організації театрального простору.

Види театрального простору: драматичний та сценічний.

Поняття театральної семіології. Відношення між трьома складовими театального процесу: репрезентантом (матеріал, людина-актор), референтом (об'єкт дійсності, що позначається знаком); інтерпретантом (глядач). Поняття «знакової ситуації» та «коду» (добір не будь-яких, а актуальних для інтерпретанта знаків). Типи театральних знаків: іконічний знак, знак-індекс, знак-символ.

Література до теми (див. загальний список: основна – № 5, 7, 11, 14, допоміжна – № 4, 7, 10, 11, 14, 20.

Змістовий модуль 2

Практичне театрознавство в сучасній культурологічній галузі

Тема 4. Основи театральної критики

Студенти мають знати: мету та завдання театральної критики, види театально-критичних відгуків, принципи створення театральної рецензії.

Звертаємо увагу студентів на те, що критична театральна рецензія не має бути формальною, що це елемент власної творчості. Контролюємо написання рецензії. Вистава, обрана до рецензування, має бути свіжою (переглянутою не пізніше, як за 2 місяці до дня написання).

Питання теми для усних опитувань

Предмет театральної критики (сценічна вистава в усіх її аспектах). Мета і завдання театральної критики.

Короткий огляд історії театральної критики.

Види театально-критичних відгуків і їх характеристика: рецензія, нарис-портрет, ознайомлювальний портрет, портрет актора-образа.

Негативні тенденції сучасної театральної критики: спрямовуюча і промоуторська функції, виключна дискриптивність, синдроми «вампіризму», «приписування», «залежності», однозначність оцінки, недостатня увага аналізу образів.

Принципи створення театральної рецензії: доказовість, неоднозначність оцінки, професійна лексика, образна мова. Роль назви рецензії. Особливості опису окремих елементів вистави: загальної атмосфери, мізансценування, режисерських знахідок, художніх образів. Аналіз авторських театральних рецензій за визначеними критеріями. Написання театральної рецензії.

Література до теми (див. загальний список: основна – № 1, 2, 7, 9, 11, 13, допоміжна – № 3, 7, 8, 10.

Тема 5. Сучасні театрознавчі концепції

Студенти мають знати: сучасні театрознавчі концепції, їх основні ознаки та провідні фактори.

Звертаємо увагу студентів на стисле визначення суті концепцій, щоб вони могли легко висловити їх своїми словами і вживати у спеціальних темах. Особлива увага – кісєті Станіславського як провідній і найбільш актуальній в сьогочасному театральному середовищі.

Питання теми для усних опитувань

«Метод фізичних дій» К. С. Станіславського. «Перевтілення» Леся Курбаса. «Біомеханіка» В. Мейєрхольда. «Очуження» Б. Брехта. «Перформер» Є. Гротовського. Театральна антропологія.

Література до теми (див. загальний список: основна – № 1, 2, 5, 7, 9, 13, 14, допоміжна – № 1, 2, 5, 9, 12, 18, 19.

Тема 6. Постановочний план вистави. Театральна термінологія

Студенти мають знати: основні етапи постановочного плану вистави.

Звертаємо увагу студентів, що план вистави має бути розрахований насамперед на дієве проявлення, а не заповнення відповідних чарунок. Вчимо створювати план вистави. Радимо для цього обрати виставу, до якої вже склалися критичні рецензії, або іншу, але таку, щодо якої відчуте емоційний відгук.

Основні етапи постановочного плану вистави: первинне знайомство з драматургічним текстом (зародження емоційного «зерна» вистави); аналіз драматургічного тексту (визначення фабули, конфлікту, головної теми та ідеї); визначення жанрового аспекту та жанру п'єси; аналіз основи п'єси (час написання, основні проблеми буття в цей період, життєва позиція автора, буттєва основа п'єси, її сьогодення актуальність); композиція вистави (визначення надзавдання та наскрізної дії); дійовий ряд вистави (події від вихідної до головної); система образів вистави; мізансценування; художнє рішення вистави (декорації, костюми, грим, звукове оформлення, різні ефекти).

Література до теми (див. загальний список: основна – № 1, 2, 4, 6, 7, 8, 10, допоміжна – № 7, 8, 10, 16, 18, 19, 20, 21.

3. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Якість і послідовність вивчення навчального матеріалу контролюється перевіркою відповідей студентів на вузлові питання тем, які винесені на підсумковий контроль і самостійну роботу, а також індивідуально-дослідне завдання (есе), рецензії, аналізу й коментаря рекомендованої літератури.

До методів оцінювання відносять: оцінку за індивідуально-дослідне завдання, самостійну письмову роботу (написання рецензії на виставу), поточне опитування, підсумковий тест, самоперевірку, співбесіди.

4. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Виконана студентом робота допоможе оцінити рівень знань, отриманий студентом в процесі самостійного вивчення курсу. Якість роботи оцінюється, перш за все, виходячи з того, наскільки правильно, точно і самостійно студент дає відповіді на поставлені питання .

До самостійної роботи відноситься:

- [1] – написання есе;
- [2] – написання рецензії;
- [3] – створення «театрального словника»;
- [4] – читання та аналіз рекомендованої літератури;
- [5] – конспект першоджерел.

Змістовий модуль 1

Актуальні театрознавчі феномени

Тема 1. Театр в системі художньої культури [3, 4, 5]

Театральна афористика

Тема 2. Поняття театральності [3, 4, 5]

Вчення М. Євреїнова

Тема 3. Категорії жанру та стилю в театральному мистецтві [3,4,5]

Жанр та жанровий аспект

Трагікомічний жанровий аспект

Види трагікомедій

Змістовий модуль 2

Практичне театрознавство в сучасній культурологічній галузі

Тема 4. Театральний простір і час [3, 4, 5]

Гене́за театрального простору

Тема 5. Театральна семіологія [3, 4, 5]

Види театральних знаків

Тема 6. Сучасні театрознавчі концепції [1, 4]

«Перформер» Є. Гротовського

«Театр жорстокості» А. Арто

Тема 7. Театральна термінологія [3]

Види театральних вистав

Характеристика амплуа

Тема 8. Постановочний план вистави [4, 5]

Складання плану вистави

Тема 9. Основи театральної критики [2]

Аналіз сучасних критичних статей

Написання театральної рецензії

Індивідуально-дослідне завдання

Театрознавче есе

Вимоги до есе:

- застосування 5 і більше інформаційних джерел;
- обсяг 7-10 друкованих сторінок;
- у підсумковій частині сформулювати стислі висновки для занотування іншими студентами.

Вимоги до оформлення: есе має бути надруковане шрифтом 14, міжрядковий інтервал 1.5, поля з усіх боків 20 мм, в кінці обов'язково

має міститись список використаних джерел, оформлений згідно з загальними вимогами. Аркуші паперу формату А4 вкласти у файл, не скріплюючи між собою.

Теми есе:

Міністерство освіти і науки України ОНУ ім. І. І. Мечникова
Есе з курсу «Театрознавство як наука» на тему «.....» студента ____ факультета спеціальності ____ ____ курсу ____ групи
<i>прізвище, ім'я, по- батькові</i>
Викладач: канд. мист. О. В. Наконечна Одеса 2020 2020

1. Історія вітчизняної театральної критики.
2. Різні концепції театральності.
3. Театральний простір.
4. Театральний час.
5. Театральна семіологія.
6. Театральна антропологія.
7. Типологія театральних концепцій.
8. Категорія жанру в театрознавстві.
9. Категорія стилю в театрознавстві.
10. Основна характеристика «методу фізичних дій» К. С. Станіславського.
11. Основна характеристика «біомеханіки» В. Е. Мейєрхольда.
12. Основна характеристика «очуження» Б. Брехта.
13. Основна характеристика вчення Леся Курбаса.
14. Основна характеристика «перформеру» Є. Гротовського.

Рецензія вистави

Завдання полягає у письмовому аналізі (рецензії) однієї театральної вистави, що її подивився студент в період курсу, по критеріях, які вивчалися на лекції.

При оцінці враховується всебічність аналізу, точність формулювань, стиль викладення.

Складання «театрального словнику»

Завдання полягає у засвоєнні студентами специфічної театрознавчої лексики. Студентам пропонується по кожній темі виписувати слова, значення яких йому не зовсім зрозумілі і які він не може розтлумачити.

Для полегшення роботи в даних вказівках нижче наведений перелік найуживаніших та необхідних в роботі термінів з їх розтлумаченням в контексті театрознавства.

5. ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ МІНІМУМ

Узагальнений термінологічний мінімум містить визначення основних понять, що опановувалися студентами під час лекцій. Для зручності користування терміни розташовані не в тому порядку, як вони вивчалися на лекціях, а в алфавітному порядку. Слово, яке визначається, виділене **жирним шрифтом**. Якщо у визначенні терміна присутнє поняття, визначення якого наведено в цьому покажчику вище або нижче, таке слово виділене *курсивом*.

Слід брати до уваги, що в даному покажчику при можливих кількох значеннях того чи іншого терміна перевага віддається тому їх значенню, яке безпосередньо відноситься до курсу театрознавства як науки.

Даним покажчиком також можна користуватися і при вивченні курсу «Основи акторської майстерності».

Авансцена	Частина сценічної коробки між <i>рампою</i> і «червоною лінією».
Ар'єрсцена	Частина сцени, яка проходить поза <i>задником</i> .
Актор	Людина, яка створює і втілює <i>сценічний образ</i> .
Алюзія	Натяк на певну особистість або відомий факт за допомогою відтворення знакових деталей.
Амплуа	Тип <i>ролі актора</i> , який відповідає його віковим, зовнішнім і внутрішнім характеристикам.
Амфітеатр	Частина місць у глядацькому залі за <i>партером</i> (після <i>лож</i> і <i>партеру</i> – третя за престижністю частина залу).

Антреприза	Приватна театральна діяльність власника видовищного підприємства – антрепренера.
Аншлаг	Відсутність вільних місць у залі для глядачів, повна реалізація всіх квитків, наявних у театральній касі.
Апарт (а parte)	<i>Репліка</i> «в сторону».
Бенефіс	Спектакль, зіграний на користь представника театральної трупи.
Бурлеск	Отримання підвищеними темами тривіального трактування.
Бутафорія	Штучно створені речі для використання у виставі.
Буф (буффон)	У перекладі «блазень». Комізм «до упаду», збільшений комізм.
Вар'єте	Театр малих форм з елементами сценічного, естрадного, вокального, хореографічного й циркового мистецтва.
Вербатим сценічний	Технологія створення драматургічного тексту за допомогою монтажу й дослівне відтворення зафіксованої мови.
Водевіль	Музична <i>комедія</i> легкого стилю з піснями і танцями.
Гальорка (райок)	Верхній ярус зали для глядачів (найдешевший за вартістю).

Герой	<i>Діюча особа, двигун дії.</i>
Гротеск	Вид <i>комедійного аспекту</i> , карикатурне, вибагливе спотворення визнаної форми.
Гег	Трюк, знахідка, яка здається імпровізацією.
Грим	Набір засобів, за допомогою яких актор приводить свою зовнішність у відповідність до зовнішнього вигляду діючої особи.
Декорація	Оформлення сцени театральними художниками.
Діюча особа	Див. «герой».
Драма	<i>Жанровий аспект</i> , який зображає життя в його гострих проявах, близьких до дійсності.
Драматург	Автор твору, написаного для сцени.
Драматургія	Твір, спеціально написаний або адаптований (<i>інсценування</i>) для сцени.
Експозиція	Вступний елемент п'єси, за допомогою якого передаються «стартові» умови <i>сюжету</i> .
Експромт	Імпровізована дія.
Епізод	1. Частина <i>фабули</i> . 2. Другорядна дія.
Жанр	Конкретна реалізація <i>жанрового аспекту</i> .

Жанровий аспект	Трагедійний, комедійний, трагікомедійний, драматичний. Спосіб погляду на сценічну реальність.
Завіса	Матеріальний знак розділення сцени і зала.
Зав'язка	Початковий момент розвитку сюжету.
Задник	Стіна або <i>завіса</i> , розташована позаду сцени.
Інсценування	Адаптація твору для сцени.
Інтермедія	Короткий номер (драматичний, акробатичний, музичний) в антракті п'єси.
Інженю	Амплуа юної дівчини.
Капусник	Позапланова жартівлива вистава, створена самими акторами театру, зазвичай, грається один раз для спеціально запрошених глядачів. Зрозуміла тільки у «своєму» колі.
Катарсис	Очищення душі через страждання.
Клака, клакери	Частина публіки, реакції якої оплачені.
Колізія	Ситуація, яка є основою для виникнення <i>конфлікту</i> .
Комедія	<i>Жанровий аспект</i> , оснований на невідповідностях.

Композиція	1.Спосіб упорядкування драматичного твору. 2.Точка зору драматурга /режисера на драматургічну / сценічну реальність.
Конституція	Компонент <i>особистості</i> , відносно стабільна система будови тіла людини.
Контрапункт	Одночасна контрастна взаємодія декількох персонажів, поєднання в межах однієї мізансцени різних ліній дії.
Конфлікт	Зіткнення різноспрямованих інтересів діючих осіб або груп персонажів.
Котурни	Взуття античних акторів, яке забезпечувало піднесення їх над публікою. Зараз в перен. значенні «на котурнах» – тобто вище (в усіх смислах) за глядачів.
Лаштунки (куліси)	Вертикальна конструкція, яка відмежовує бічний простір сцени.
Ложа	Частина театрального залу, відділена від інших глядацьких місць.
Манок	(Від «підманити») – спосіб виклику у себе потрібних почуттів шляхом відтворення шляху, що їм передує в реальному житті.
Мелодрама	«Співаюча драма». Жанр, в якому показані гострі, зворушливі моменти з певною надмірністю почуттів.

Мізансцена	Спосіб розташування на сцені акторів та декорацій.
Міміка	Гра лицьових м'язів актора.
Монолог	Мова персонажа, не спрямована до співрозмовника з метою отримання відповіді.
Надзавдання	Головна творча мета п'єси і кожного окремого образу.
Наскрізна дія	Одна з генеральних цілей вистави.
Особистість	Стійка система <i>характеру, темпераменту, інтелекту та конституції</i> людини.
Осторонення (очуднення, відчуження)	Прийом встановлення дистанції по відношенню до зображуваної реальності, в результаті чого вона постає в новій перспективі.
Патетика	Якість тексту або гри, яка викликала сильну емоційну реакцію.
Пафос	Патетична, супроводжувана зовнішніми ефектами манера сценічного висловлювання, здатна збуджувати обурення глядачів.
Пауза	Тимчасова перерва в дії чи мовному акті, під час якої готується певна зміна в поведінці <i>героя</i> .
Партер	Передня частина зали для глядачів, найбільш близько розташована до сцени.

Пантомима	Передача сюжету без використання слів, винятково за допомогою пластики, міміки й жестів.
Памфлет	Твір, що висміює певне негативне соціальне явище або історичну особу (групу осіб).
Перипетія	Різка або несподівана зміна дії, ситуації, долі <i>героя</i> .
Персонаж	Втілення образу у формі ролі; сутність, завдяки якій образ і актор зливаються у свідомості глядача.
Перформанс	«Інсценована реальність», форма діяльності, метою якої є підвищення рівня ігрового змісту реального життя.
Підмости	Настил сценічної площадки, який створює горизонтальну площину, на якій розігрується дія, встановлюються декорації. В перен. значенні «бути на підмостках» – бути пов'язаним з театральною справою.
Підтекст	Зміст, який насправді має на увазі <i>герой</i> , коли вимовляє певний текст.
Подія	Факт, змінюючий поведінку і життя <i>героя</i> .
Пристосування	Спосіб, за допомогою якого досягається потрібне фізичне й психологічне самопочуття.
Просценіум	Передня частина сцени, яка приховує за своїм

бар'єром освітлювальну апаратуру.

Пропоновані обставини	Комплекс заданих умов, які зумовлюють логіку й послідовність дій.
Протагоніст	«Перший актор» – головний герой, двигун дії.
Рампа	Край сцени, що освітлюється. Межа між сценою і залом.
Резонер	<i>Амплуа</i> розсудливої людини, яка схильна до моралізаторства.
Реквізит	Всі предмети сценічної обстановки, крім <i>декорацій</i> та костюмів.
Ремарка	Пояснення, які належать авторові драматичного тексту.
Репліка	Одна промова актора.
Рецензія	<i>Жанр</i> театральної критики – стаття, яка містить ґрунтовний аналіз п'єси або спектаклю.
Роль	Сукупність тексту та гри одного і того ж актора.
Сатира	Різновид творів <i>комедійного аспекти</i> , які мають на меті відтворення й сміхотворне викриття негативних якостей дійсності, рис людських характерів і відносин.
Скетч	Невеличкий твір, побудований на гострому комізмі.

Статисти (фігуранти, масовка)	Другорядні діючі особи без слів.
Стрингер	Актор, який повністю знає текст і пластичний малюнок всіх діючих осіб у спектаклі й готовий до термінового введення на будь-яку роль.
Субретка	Амплуа хитрої і розумної служниці, яка «керує» своєю хазяйкою.
Сценографія	Мистецтво оформлення вистави.
Сюжет	Ідея, втілена в конкретну тему.
Темперамент	Компонент <i>особистості</i> , відносно стабільна система емоційної поведінки людини.
Театральність	Ігровий зміст, включений у нетеатральні за своєю сутністю форми дійсності.
Темпоритм	Навмисне чергування і співвідношення різних елементів тривалості дії.
Тирада	Різновид великого монологу, вимовного діючою особою в піднесеному, палкому психологічному стані.
Травесті	Амплуа дитини.
Трагедія	Жанровий аспект, що характеризується стражданнями і загибеллю героя в ім'я вічних

ідеалів.

Трагікомедія	<i>Жанровий аспект, що характеризується подвійним відношенням до сценічної реальності.</i>
Трикстер	<i>Комічний персонаж, який виступає як блазнівський двійник головного героя, профановано применшуючий його дії і висловлювання.</i>
Умовність	<i>«Угода» між акторами і публікою, розбіжність художньої картини світу з об'єктивною реальністю в сценічній практиці.</i>
Фабула	<i>Послідовність розвитку подій, цілісний подійний ряд.</i>
Фантасмагорія	<i>Зображення вигадливих, до неправдоподібності змінених або химерних об'єктів і явищ на сцені.</i>
Фанфарон	<i>Амплуа хвалька, що пишається уявними подвигами (від ісп. «бовтун»).</i>
Фарс	<i>Жанр, що висміює примітивні, часто плотські прояви.</i>
Феєрія	<i>Жанр, оснований на яскравій видовищності, ефектах магії, дива, часто з участю надприродних вигаданих персонажів.</i>
Фигляр	<i>Принизливе найменування актора.</i>
Характер	<i>Компонент особистості, відносно стабільна</i>

система мотиваційно-ролевої поведінки людини.

Хепенінг	Імпровізаційна безфабульна театралізована вистава, заснована не на попередньо підготовленому драматургічному матеріалі, а на спонтанних реакціях виконавців, які провокують ігрову активність глядача.
«Четверта стіна»	Символічна уявна межа, яка відокремлює простір сценічної дії від зали для глядачів.
«Червона лінія» (перший план)	Умовна лінія на сцені, яка проходить по рівню перших куліс (розділяє <i>авансцену</i> і сцену).
Штамп	Регулярне використання виконавцем обмеженого кола виразних засобів або прийомів.
Епізод	1. Частина <i>фабули</i> . 2. Другорядна дія.

6. ЗАВДАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (ЗАЛІКУ)

Для отримання заліку з курсу «Театрознавство» протягом читання курсу кожному студенту необхідно орієнтуватися в основних питаннях курсу, що він може продемонструвати шляхом співбесіди, а також:

- написати одне театрознавче есе на вибір за однією із запропонованих тем;
 - виконати письмово рецензію нещодавно переглянутої вистави.
- Рекомендації та вказівки щодо виконання есе та написання рецензії наведені в розділі «Самостійна робота студента».

7. ОРІЄНТОВНІ ТЕМИ ДЛЯ УСНОГО ОПИТУВАННЯ

1. Історичне театрознавство.
2. Основні етапи історії театру.
3. Театр в системі мистецтв.
4. Суб'єкти театральної діяльності.
5. Вистава як театральний твір.
6. Поняття умовності в театрі.
7. Феномен акторської творчості.
8. Театральний простір.
9. Театральний час.
10. Теорія театральності М. Євреїнова.
11. Театральна семіологія.
12. Види театральних знаків.
13. Поняття жанру та жанрового аспекту в театрознавстві.
14. Категорія стилю в театрознавстві.
15. Принципи театральної критики.
16. Театральна антропологія.
17. «Метод фізичних дій» К. С. Станіславського.
18. «Перевтілення» Леся Курбаса.
19. «Біомеханіка» В. Мейєрхольда.
20. «Очуження» Б. Брехта.
21. «Перформер» Є. Гротовського.
22. Театрознавча термінологія.

8. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Введение в театроведение / Сост. и ответств. ред. Ю. М. Барбой. СПб. : Издательство Санкт-Петербургской государственной академии театрального искусства, 2011. – 366 с.
2. Вступ до театрознавства / К. Бальме ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка ; літ. ред. І. Пачковська. – Л. : ВНТЛ-Класика, 2008. – 270 с. – Бібліогр. : с. 250–263 (понад 100 назв).
3. Евреинов Н. Демон театральности / Сост., общ. ред. и комм. А. Зубова и В. Максимова. – М.; СПб. : Летний сад, 2002. – 534 с.
4. Ершов П. Технология актерского искусства / П. Ершов. - М. : ВТО, 1959. – 397 с.
5. История зарубежного театра. Часть 2. Театр Западной Европы XIX - начала XX века. 1789-1917. Учебное пособие для культурно-просветительных и театральных училищ и институтов культуры. Под редакцией Г. Н. Бояджиева, А. Г. Образцовой, А. А. Якубовского. –Москва : Издательство «Просвещение», 1984.
6. Калмановский Е. Вопросы театральной терминологии: Уч. пособие. – Л. : ЛГИТМиК, 1984. – 36 с.
7. Клековкін О. Історіографія театру: Напрями. Школи. Методи. Постаті: Навчальний посібник / Київський національний університет театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого. – К. : АртЕк, 2017. – 336 с.
8. Кнебель М. О действенном анализе пьесы и роли: Уч. пособие для театральных вузов. – 3-е изд. – М. : Искусство, 1982. – 118 с.
9. Корнієнко Н. Український театр у переддень третього тисячоліття. Пошук. – К. : Факт, 2000. – 160 с.
10. Кренке Ю. Практический курс воспитания актера / Ю. Кренке. – М. : Комитет по делам искусства СССР. – 1938. – 236 с.

11. Наконечна О. В. Детермінанти створення і втілення сценічного образ в театральному мистецтві: [монографія]. / О. В. Наконечна. – Одеса : Астропринт, 2006. – 248 с.
12. Пави П. Словарь театра / П. Пави; [пер. с фр.] .– М. : Прогресс, 1991. – 481 с.
13. Театрознавство // Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. — Київ : ВЦ «Академія», 2007. – Т. 2 : М – Я. – С. 465.
14. Чарнецький С. Історія українського театру в Галичині. Нариси, статті, матеріали, світлини. – Львів : Літопис, 2014. — 584 с.

Додаткова

1. Березіль: Лесь Курбас. [із творчої спадщини]. – К. : Дніпро, 1988. – 518 с.
2. Бобошко Ю. Режисер Лесь Курбас. – К. : Мистецтво, 1987. – 197 с.
3. Виноградов И. Художественный образ / И. Виноградов, В. Яблонская. – М. : Искусство, 1936. – 216 с.
4. Бирман С. Труд актера. – М.-Л. : Искусство, 1939. – 155 с.
5. Волконский С. Выразительный человек. Сценическое воспитание жеста по Дельсарту / С. Волконский. – СПб : Аполлона. – 1913. – 346 с.
6. Григорян А. Художественный стиль и структура образа / А. Григорян. – Ереван: АН Армянской ССР, 1974. – 308 с.
7. Клековкін О. Театр при столику. Методологія театрознавства: Подорожній щоденник / Клековкін О. Ю. ІПСМ НАМ України. – К. : Фенікс, 2013. – 432 с.
8. Клековкін О. Реактуалізація театрознавства // МІСТ: Мистецтво, історії, сучасність. – К., 2016.
9. Лесь Курбас. Спогади сучасників / під ред. В. Василька та ін. – К. : Мистецтво, 1969. – 358 с.
10. Михайлова А. Образ спектакля / А. Михайлова. – М. : Искусство. – 1978. – 247 с.
11. Немеровский А. Пластическая выразительность актера: [уч. пособие для театральных вузов]. / А. Немеровский. – М. : Искусство, 1987. – 191 с.
12. Немирович-Данченко В. И. Статьи. Речи. Беседы. Письма / В. И. Немирович-Данченко. – М. : Искусство, 1952. – 546 с.

13. Пал И. О жанре. – М. : ГИТИС, 1962. – 78 с.
14. вертикаль: крок до образу: монографія. – К. : Київський національний університет культури і мистецтв, 2003. – 147 с. – Бібліогр.: с. 144-146.
15. Проблемы стиля и жанра в театральном искусстве: Межвузовский сборник научных трудов. – М. : ГИТИС, 1979. – 179 с.
16. Современный словарь-справочник по искусству / [под ред. А. А. Мелик-Пашаева]. – М. : Аст, 2000. – 426 с.
17. Соломонов М. Жанри драматичного мистецтва. – К. : Радянська школа, 1968. – 54 с.
18. Станиславский К. С. Собрание сочинений: В 8-ми т. / К. С. Станиславский. – М. : Искусство. – Т.4. Работа актера над ролью. – 1957– 551 с.
19. Станиславский К. С. Собрание сочинений: В 8-ми т./ К. С. Станиславский. – М. : Искусство.– Т.3.: Работа актера над собой. –1955. – 503 с.
20. Суворов Н. Н. Пути создания художественного образа / Н. Н. Суворов. – М. : Знание, 1984. – 64 с.
21. Театральная энциклопедия / [под ред. П. А. Маркова]. – М. : Советская энциклопедия, 1965. – 328 с.

9. ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Нормативна база.

2. Джерела Інтернет:

www.glossary.ru/cgi-bin/gl_sch2.cgi?RSlgwyuilkltol

news.meta.ua/metka:teatprovedenie/

enc-dic.com/efremova/Teatrovedenie

www.gitis.net/rus/faculty/theatroved

polygamist.narod.ru/0800/aga.html

kult-obzor.ru/teatr/6095-teatralnye-kritiki.html

3. Матеріали на сайті факультету.

4. Література.

Навчальне видання

Наконечна Оксана Василівна
Білянська Олена Юріївна

ТЕАТРОЗНАВСТВО ЯК НАУКА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

з нормативного курсу для здобувачів другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності 034 «Культурологія»

В авторській редакції

Підп. до друку 23.11.2020. Формат 60х84/16.
Ум.-друк. арк. 1,86. Тираж 20 пр.
Зам. № 2162.

Видавець і виготовлювач
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова

Україна, 65082, м. Одеса, вул. Єлісаветинська, 12
Тел.: (048) 723 28 39. E-mail: druk@onu.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р.